

## บทที่ 4

### ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของชุมชนผู้อพยพบ้านรวมมิตร จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขและผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนผู้อพยพในประเด็นต่าง ๆ เช่น ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสังคม จิตวิทยา ด้านวัฒนธรรม ด้านกฎหมาย รวมถึงผลกระทบทางสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของโรคติดต่อที่ผู้อพยพอาจเป็นพาหะนำโรคเหล่านั้น เป็นต้น โดยผู้ศึกษาได้แบ่งรายงานผลการศึกษาออกเป็น 3 ตอนด้วยกัน ดังนี้

#### 4.1 บริบทของชุมชน

##### 4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

บ้านรวมมิตร หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย อยู่บนพิกัด 695075 มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านห้วยแม่ซ้าย หมู่ที่ 11 ตำบลแม่ยาว
ทิศใต้	ติดกับแม่น้ำกก
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ยาว
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านแคววัวคำ หมู่ที่ 12 ตำบลแม่ยาว

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไป เป็นที่ราบระหว่างภูเขา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง มีแม่น้ำกกไหลผ่าน และมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 480 เมตร

หมู่บ้านรวมมิตร ประกอบด้วยกลุ่มบ้านทั้งหมด 5 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านรวมมิตร บ้านจะหอ บ้านจะต้อ บ้านโป่งคำ และบ้านคอบบ่อ แต่ละกลุ่มบ้านจะมีชาติพันธุ์ที่ต่างกันไป และต่างก็ตั้งกลุ่มบ้านแยกห่างออกจากกัน แต่ละกลุ่มบ้านจะมีโบสถ์เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพราะส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ และในหมู่บ้านรวมมิตรนี้มีโรงเรียนรวม 2 แห่ง คือที่บ้านรวมมิตร 1 แห่ง และที่บ้านจะต้ออีก 1 แห่ง

ในหมู่บ้านรวมมิตรมีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 350 หลังคาเรือน สามารถแยกออกเป็นแต่ละกลุ่มบ้านได้ดังนี้ คือ บ้านรวมมิตร 207 หลังคาเรือน บ้านจะต้อ 59 หลังคา

เรือน บ้านโป่งคำ 33 หลังคาเรือน บ้านจะทอ 31 หลังคาเรือน และบ้านคอยบ่อ 20 หลังคาเรือน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนหลังคาเรือนในหมู่บ้านรวมมิตรแยกตามกลุ่มบ้านบริวารประจำปี 2542

กลุ่มบ้าน	จำนวนหลังคาเรือน
รวมมิตร	207
จะต้อ	59
โป่งคำ	33
จะทอ	31
คอยบ่อ	20
รวม	350

(สถานีอนามัยบ้านรวมมิตร, 2542)

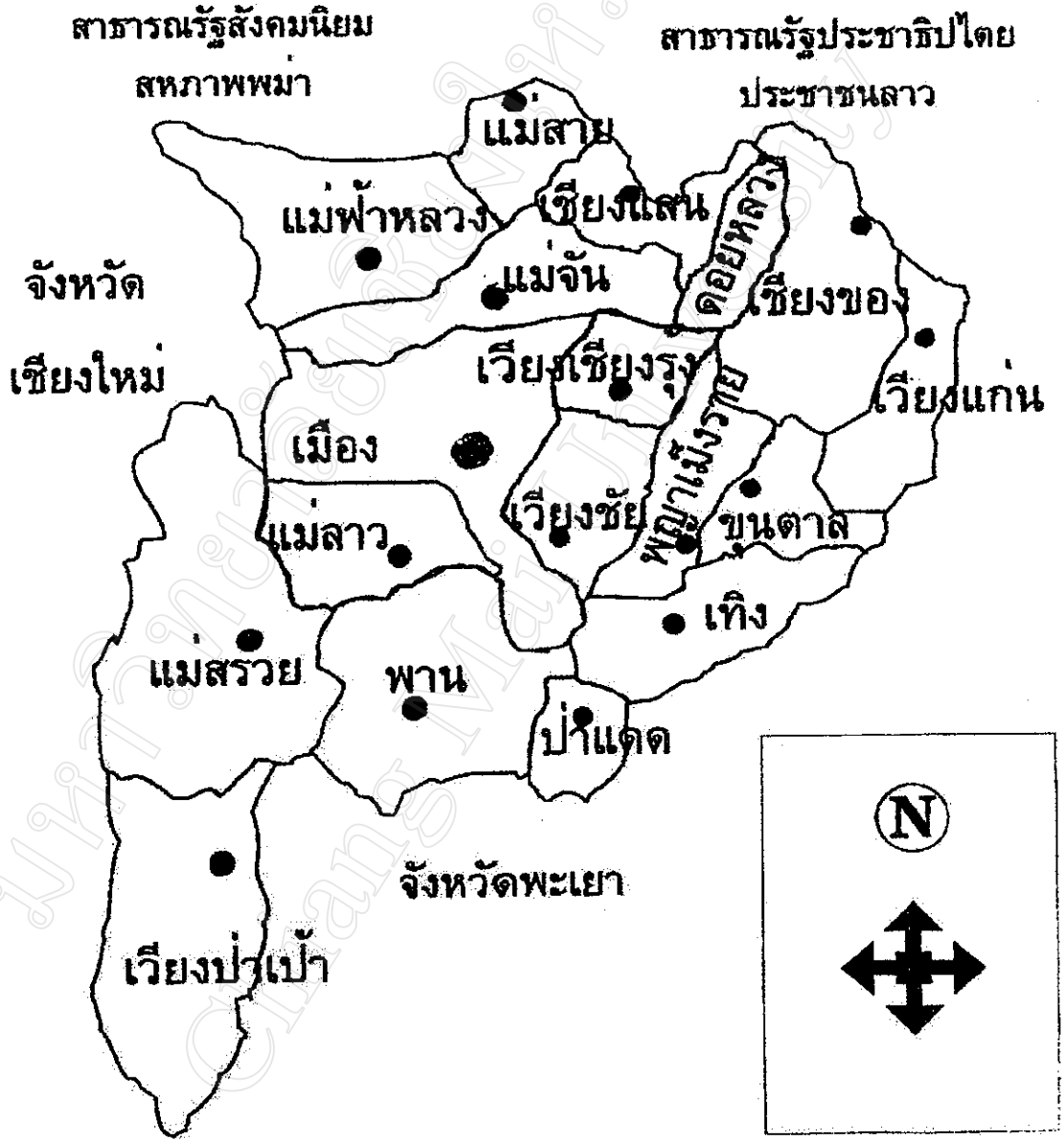
จากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากรในหมู่บ้านรวมมิตร ทำให้ทางราชการได้ทำการสำรวจจำนวนหลังคาเรือน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน พบว่า มีการเพิ่มจำนวนหลังคาเรือนอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างปี พ.ศ. 2540 ถึง 2542 ซึ่งเพิ่มขึ้นเกือบ 2 เท่า ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.2 และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพของหมู่บ้านในด้านของความแออัดและการขยายพื้นที่ของหมู่บ้านออกไปรอบ ๆ พื้นที่เดิม

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนหลังคาเรือนระหว่างปี 2538 – 2542

ปี	จำนวน (หลัง)
2538	125
2540	189
2542	350

(กรมประชาสงเคราะห์, 2538 : 83 ; 2540 : 34 ; องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว, 2542)

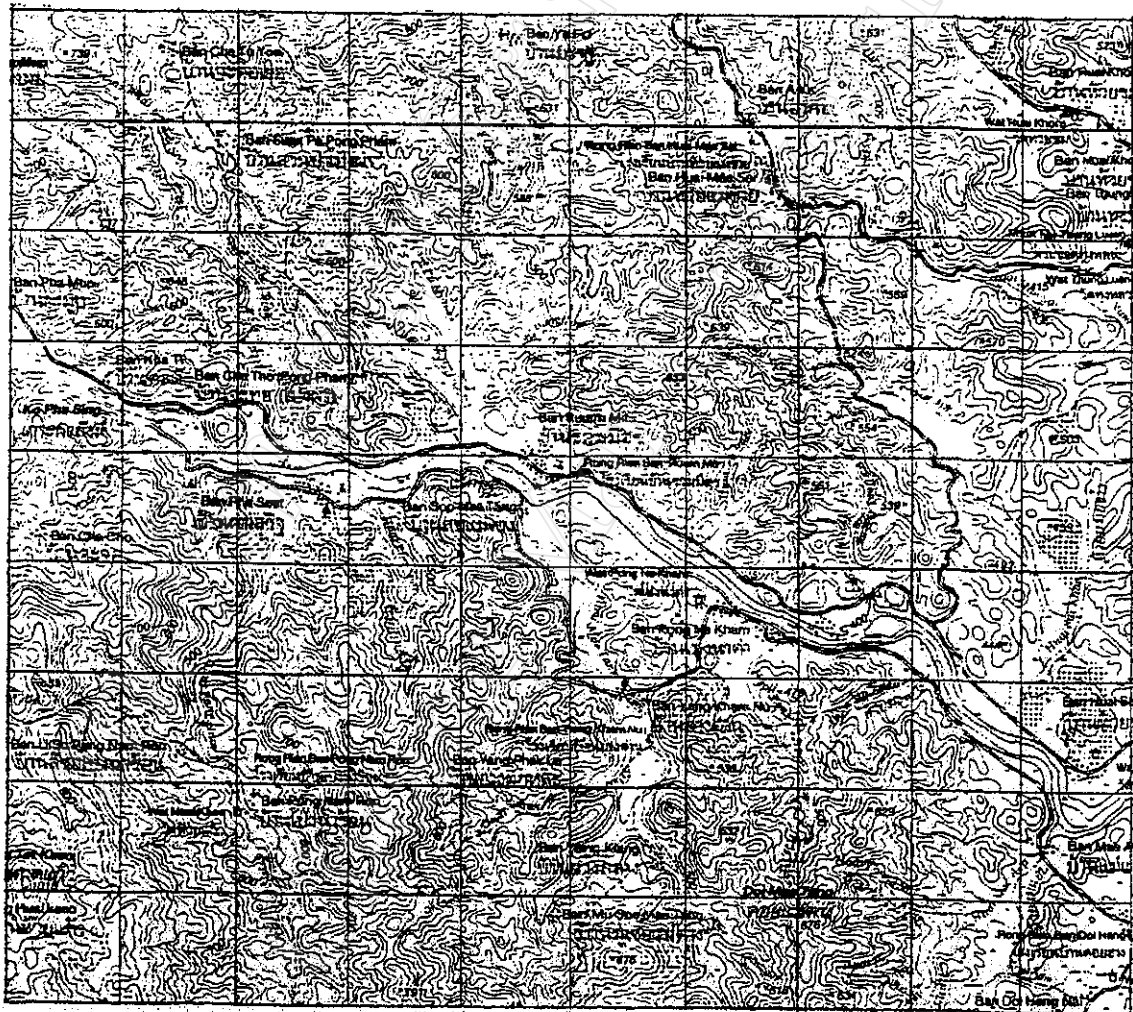
ภาพที่ 4.1 แผนที่แสดงที่ตั้งของจังหวัดเชียงราย



# จังหวัดลำปาง

(สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย, 2542)

ภาพที่ 4.2 แผนที่แสดงที่ตั้งบ้านรวมมิตรในพื้นที่ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย



(กรมแผนที่ทหาร, 2542) มาตรฐาน 1 : 50000



#### 4.1.2 ประวัติหมู่บ้าน

ในครั้งก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ทหารพม่าได้จับไล่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า ทำให้ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย และมีสามครอบครัวที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านรวมมิตร ได้แก่ ครอบครัวของนายอินทอง มะโนรัตน์ ครอบครัวของนางแมยี่ และครอบครัวของอาจารย์เกษมมือหยา ซึ่งรวมสมาชิกได้ 9 คน แบ่งเป็นผู้ใหญ่ 6 คน และเด็กอีก 3 คน แต่เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ประมาณ พ.ศ. 2482 - 2488 ทั้งสามครอบครัวนี้จึงได้ย้ายไปอาศัยอยู่ร่วมกับญาติพี่น้องที่บ้านน้ำลัด จังหวัดเชียงใหม่ แต่เนื่องจากบ้านน้ำลัดเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีประชากรจำนวนมาก ทำให้ขาดแคลนที่ทำกิน ดังนั้นเมื่อปี พ.ศ. 2492 ครอบครัวของนายอินทอง มะโนรัตน์ จึงได้ย้ายกลับเข้ามาอยู่ในพื้นที่บ้านรวมมิตรอีกครั้ง พร้อมกับเพื่อนบ้านอีก 2 ครอบครัว คือ ครอบครัวของนายซีโซ่ เสดวงชัย และครอบครัวของนายหน้อย ติ่นนัย และต่อมาอีกไม่นานก็มีญาติพี่น้องชาวกะเหรี่ยงจากบ้านน้ำลัด จังหวัดเชียงใหม่อพยพมาอยู่ด้วย จนทำให้เกิดเป็นกลุ่มบ้านขนาดใหญ่ขึ้น ในขณะนั้นกลุ่มบ้านนี้เป็นที่รู้จักกันว่าบ้านอ้ายฮู (มาจากชื่อเล่นของนายอินทอง มะโนรัตน์) เป็นกลุ่มบ้านบริวารที่อยู่ในความรับผิดชอบของบ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ยาว ซึ่งมีนายเสารีย์ ยานะนวล เป็นผู้ใหญ่บ้าน และนายอินทอง มะโนรัตน์ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านดูแลบ้านอ้ายฮูแห่งนี้

ในปี พ.ศ. 2513 ชุมชนแห่งนี้มีความประสงค์จะตั้งสถานศึกษาในหมู่บ้านให้บุตรหลานของตนเอง พร้อมทั้งต้องการเปลี่ยนชื่อจากบ้านอ้ายฮู มาเป็นบ้านรวมมิตร (เหตุที่ชื่อบ้านรวมมิตร ก็เนื่องจากในระยะเวลาที่ผ่านมามีชนเผ่าอื่น เช่น มูเซอ เย้า ลีซอ อาข่า เป็นต้น ได้อพยพมาจากประเทศพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านด้วย จึงทำให้ในหมู่บ้านมีชนหลายเชื้อสายอาศัยอยู่ในละแวกเดียวกัน) ต่อมาทางราชการจึงได้สร้างโรงเรียนขึ้นในหมู่บ้าน พร้อมทั้งตั้งชื่อโรงเรียนว่า โรงเรียนบ้านรวมมิตร และเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2522 ทางราชการก็ได้ตั้งให้บ้านรวมมิตรเป็นหมู่บ้านที่ถูกต้องตามกฎหมาย และแต่งตั้งให้นายถวิล กติกา (ในขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรวมมิตร ต่อจากนายอินทอง มะโนรัตน์ และนายชาย กาฑู) เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของบ้านรวมมิตร ในปี พ.ศ. 2538 นายถวิล กติกา ได้เสียชีวิตลง ซึ่งรวมระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งทั้งหมด 14 ปี ทางชุมชนจึงได้เลือกผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ คือ นายพะทะนุ แกฑู ให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านจนมาถึงปัจจุบันนี้

#### 4.1.3 ลักษณะทางประชากร

ในปัจจุบันประชากรในหมู่บ้านรวมมิตรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ส่วนน้อยเป็นชาวเขาเผ่าอื่นที่มาอาศัยอยู่รวมด้วย ได้แก่ มูเซอ ไทยใหญ่ อีโก้ และเฮ่า ที่ได้สร้างกลุ่มบ้านของตนเองเป็นกลุ่มบ้านบริวารของบ้านรวมมิตร นอกจากนั้นก็ยังมีชนกลุ่มอื่นอีกที่ทั้งเป็นชาวเขาและไม่ใช่ชาวเขา ได้แก่ ม้ง คนพื้นเมือง คนต่างชาติ เป็นต้น ซึ่งก็มีเพียงไม่กี่คนในหมู่บ้าน จากการสำรวจจำนวนประชากรของหน่วยงานราชการระหว่างปี พ.ศ. 2538 – 2542 นั้น มีการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็วดังที่ได้นำเสนอไว้ในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนประชากรในหมู่บ้านรวมมิตรระหว่างปี 2538 – 2542

ปี	จำนวนประชากร (คน)		รวม
	เพศชาย	เพศหญิง	
2538	369	378	747
2540	553	474	1,027
2542	1,076	1,045	2,121

( กรมประชาสงเคราะห์, 2538 : 83 ; 2540 : 34 ; องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว, 2542)

จากตารางข้างต้นจะเห็นถึงจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2540 ถึง 2542 มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นถึง 1,094 คน ซึ่งจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนี้จะมีผลต่อการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างสิ้นเปลืองมากขึ้น ทั้งในส่วนทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น

#### 4.1.4 สภาพทางเศรษฐกิจ

##### ประชากรและอาชีพ

4.1.4.1 อาชีพทำการเกษตร ในอดีตชาวบ้านจะทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ที่จะ มีทั้งทำนาข้าวและทำข้าวไร่ สำหรับการบริโภค ทำไร่ข้าวโพคและทำไร่จิง สำหรับจำหน่าย และ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ฝิ่นที่จะปลูกเป็นบริเวณกว้างมาก แต่เมื่อทางราชการเข้ามาทำลายไร่ฝิ่น ใน

ปี พ.ศ. 2502 พร้อมกับห้ามมิให้ปลูกฝิ่นอีก ชาวบ้านจึงหันมาปลูกไม้ผลประเภทลิ้นจี่และลำไยแทน ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2518 ชุมชนได้เปิดตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ บ้านรวมมิตร ได้ทำให้หลายครอบครัวในบ้านรวมมิตรเปลี่ยนอาชีพของตน จากที่เคยทำการเกษตรก็ไปทำอาชีพที่เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น จึงทำให้การทำเกษตรในปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อการบริโภค แต่ก็มีหลายครอบครัว โดยเฉพาะในกลุ่มบ้านบริวารบ้านอื่น ที่ชาวบ้านยังคงยึดอาชีพทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก

4.1.4.2 อาชีพค้าขาย หลังจากที่ชุมชนเปิดตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่บ้านรวมมิตรนั้น ได้ก่อให้เกิดการตั้งร้านค้าขายของที่ระลึกตามสองข้างถนน สำหรับของที่ระลึกที่มีจำหน่าย ได้แก่ เสื้อผ้าของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะทอกันเองในหมู่บ้าน หรือเป็นเครื่องใช้ของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะทำเองบ้างหรือซื้อมาจากที่อื่นบ้าง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารและเครื่องดื่มให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย และการเปลี่ยนอาชีพของชาวบ้านจากการทำการเกษตรมาทำการค้ามากขึ้นนี้เองเป็นผลให้ลดการบุกรุกพื้นที่ป่า เพราะจากรูปแบบการทำเกษตรของชาวเขาจากการโค่น เผาและฉางป่าในอดีต ทำให้พื้นที่ป่าถูกทำลายไปมาก การเปลี่ยนอาชีพของชาวบ้านจึงทำให้มีการทำการเกษตรน้อยลง และพื้นที่ป่าก็ถูกบุกรุกน้อยลง

4.1.4.3 อาชีพบริการรับส่งนักท่องเที่ยว โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ได้ดำเนินการจัดจ้างเป็นพาหนะนำนักท่องเที่ยวจากบ้านรวมมิตรไปส่งที่บ้านห้วยแม่ซ้าย บ้านชะฟู และบ้านจะแล และรับนักท่องเที่ยวจากบ้านห้วยแม่ซ้าย บ้านชะฟู และบ้านจะแล มาส่งที่บ้านรวมมิตรด้วย หรืออาจจะพานักท่องเที่ยวที่ขี้อ้างรอบ ๆ หมู่บ้านก็ได้ โดยจ้าง 1 เชือกจะบรรทุกนักท่องเที่ยวได้ 2 คน ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่ประกอบอาชีพนี้จะเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในบ้านรวมมิตรที่จะรวมหุ้นกันซื้อจ้าง และมอบหมายให้มีผู้ทำหน้าที่เป็นควาญช้างในการรับส่งนักท่องเที่ยว โดยระยะแรกนี้มีช้างอยู่เพียง 4 เชือก แต่ในปี พ.ศ. 2543 นี้ มีช้างสำหรับบริการนักท่องเที่ยว รวม 41 เชือก ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลท่องเที่ยวระหว่างเดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ จะมีนักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมาก และมีการให้บริการนำเที่ยวของช้างเฉลี่ยถึง 200 เที่ยวต่อวัน ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากบริการนำเที่ยวลักษณะนี้คือ จำนวนช้างที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ต้องการปริมาณอาหารของช้างมากขึ้น บ่อยครั้งที่ช้างเข้าไปกินผลผลิตในพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน บางครั้งก็เดินผ่านและเหยียบพืชผักเสียหาย ทำให้ชาวบ้านต้องนำช้างไปปล่อยไว้ใน



ป่า แต่จำนวนช้างที่มากขึ้นนี้ทำให้เกิดการทำลายพื้นที่ป่าลงไปอีกบ้าง เนื่องมาจากการหาอาหารของช้างรวมทั้งรอยเหยียบย่ำของช้างในบริเวณที่เดินผ่านไป

4.1.4.4 อาชีพอื่นๆ นอกจากการใช้ช้างรับจ้างพานั่งเที่ยวแล้ว ยังมีการให้บริการบ้านพักแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านจริง ๆ โดยชาวบ้านจะใช้บ้านของตนเองแบ่งเป็นห้องเช่า ชาวบ้านจะกันส่วนหนึ่งไว้เป็นที่อยู่อาศัยของสมาชิกในครอบครัว ส่วนที่เหลือจะให้นักท่องเที่ยวเช่าค้างคืน สำหรับอาหาร นักท่องเที่ยวจะเตรียมมาเอง เจ้าของบ้านจะเตรียมเพียงอุปกรณ์ในการประกอบอาหารแบบง่ายๆ ไว้ให้ เช่น เตาไฟ หม้อ จาน ช้อน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วนักท่องเที่ยวชอบที่จะไปพักที่กลุ่มบ้านบริวารที่อยู่ลึกเข้าไป เพราะกลุ่มบ้านเหล่านั้นยังคงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบชาวเขาซึ่งส่วนใหญ่ยังคงแต่งชุดประจำเผ่า และลักษณะบ้านเรือนก็ยังเป็นแบบดั้งเดิมอยู่ แต่ในปัจจุบันการเข้าไปพักในหมู่บ้านชาวเขานักท่องเที่ยวมีไม่มากนัก เพราะโดยส่วนใหญ่ชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวจะตั้งใจมานั่งช้างเพื่อชมธรรมชาติและจะมาเข้านอนกลับตามโปรแกรมของบริษัททัวร์ ส่วนอาชีพอื่นๆ ของชาวบ้าน ที่พอจะพบเห็นอยู่บ้าง คือ อาชีพรับจ้างและใช้แรงงานทั่วไป และเป็นมัคคุเทศก์

#### 4.1.5 การศึกษา

จากการสำรวจและสัมภาษณ์พบว่าหมู่บ้านรวมมิตรมีโรงเรียนรวม 2 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่บ้านรวมมิตร 1 แห่งและบ้านจะต่อ 1 แห่ง ได้แสดงจำนวนนักเรียนในปี พ.ศ. 2542 ไว้ในตารางที่ 4.4

พบว่า ประชากรในบ้านรวมมิตรได้รับการศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในขณะที่บ้านจะต่อได้รับการศึกษาเพียงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีจำนวนนักเรียนน้อยกว่ากันมาก

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนนักเรียนโรงเรียนบ้านรวมมิตรและบ้านจะต่อประจำปี 2542

โรงเรียน	เพศ	ระดับชั้น								รวม
		อ. 1	อ. 2	ป. 1	ป. 2	ป. 3	ป. 4	ป. 5	ป. 6	
บ้านรวมมิตร	ชาย	12	20	28	34	31	21	18	22	186
	หญิง	10	21	38	21	23	30	21	16	180
บ้านจะต่อ	ชาย	4	9	7	-	4	4	-	-	28
	หญิง	7	5	8	-	11	4	-	-	35
รวม		33	55	81	55	69	59	39	38	429

(สถานีอนามัยบ้านรวมมิตร, 2542)

นอกจากการศึกษาภาคบังคับแล้ว การศึกษานอกโรงเรียนก็เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านรวมมิตรด้วย เพราะจากการสอบถามเจ้าของร้านขายของที่ระลึกในชุมชน พบว่า มีชาวบ้านหลายคน ทั้งที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวและที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว ต่างก็ไปเรียนที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในวันเสาร์-อาทิตย์ โดยเฉพาะชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะให้ความสนใจที่จะเรียนภาษาอังกฤษ เพื่อนำมาใช้ในอาชีพของตน

#### 4.1.6 การถือครองที่ดิน

ลักษณะการถือครองที่ดินของคนในชุมชนก็ยังคงมีลักษณะเหมือนกับการถือครองที่ดินของชุมชนชาวเขาทั่ว ๆ ไป นั่นคือ ยังมีการถือครองที่ดินโดยพลุดินัย แต่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากชาวบ้านไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการแสดงความเป็นเจ้าของที่ถูกต้องตามกฎหมายในพื้นที่ที่ตนครอบครอง ทั้งในส่วนของพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตร แต่ถึงกระนั้นชาวบ้านก็รู้สึกถึงความไม่มั่นคงในพื้นที่ยังตน ที่ตนมีสิทธิจะให้ผู้อื่นเช่าที่ หรือขายที่ในชุมชนเลยก็มิได้ เห็นได้จากที่ครอบครัวมั่งที่ ได้เข้ามาเช่าร้านขายของที่ระลึกในหมู่บ้าน เมื่ออยู่มาหลายปีก็ซื้อที่บริเวณนั้นจากเจ้าของที่เป็นชาวกะเหรี่ยงและก็ได้สร้างบ้านอยู่บนพื้นที่แห่งนั้น

ส่วนพื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนจะอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งแต่ก่อนนั้นพื้นที่ป่าแห่งนี้ได้ถูกชาวบ้านบุกรุกสำหรับทำเป็นที่ทำการเกษตรเป็นบริเวณกว้าง ต่อมาชาวบ้านได้สังเกตเห็นถึงวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้น ได้จากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติจึงได้ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกันมากขึ้น ประกอบกับมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวกันมากขึ้น ทำให้พื้นที่ทำการเกษตรที่ชาวบ้านครอบครองส่วนใหญ่จะมีไว้เพื่อปลูกข้าวให้เพียงพอต่อการบริโภคเท่านั้น แต่ครอบครัวไหนที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักอาจจะเช่าพื้นที่จากครอบครัวอื่น จะมีบ้างที่ยังคงบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน แต่ก็ไม่มากนักเพราะชาวบ้านรู้ว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ส่วนพื้นที่ไร่ชากซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งชาวบ้านปล่อยให้ว่างไว้ไม่ใช่ประโยชน์อะไร ทางกรมป่าไม้ก็ได้นำต้นไม้ใหญ่มาปลูกในพื้นที่นั้น และได้กำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าที่ห้ามบุกรุกและทำลายต้นไม้เป็นอันขาด จึงทำให้พื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้านถูกจำกัดมากขึ้น และนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้ชาวบ้านหันไปประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น

#### 4.1.7 ลักษณะการเมืองการปกครอง

หมู่บ้านรวมมิตรมีสถานภาพเป็นหมู่บ้านหลัก หมู่ที่ 2 อยู่ในความรับผิดชอบของตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยเริ่มแรกจะเป็นหมู่ที่ 13 และหมู่ที่ 12 ตามลำดับก่อนที่จะมาเป็น หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ยาว ในปัจจุบันนี้ หมู่บ้านรวมมิตรได้รับแต่งตั้งให้เป็นหมู่บ้าน

หลักเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2522 มีนายฉวิล กติกา เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก และมีนายพะทูนเส กาทู เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ซึ่งจะรับผิดชอบดูแลกิจการงานต่าง ๆ ในชุมชน เป็นตัวแทนของชุมชนติดต่อประสานงานกับทางราชการ และหาวิธีการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ต่างชาติพันธุ์กันให้อยู่กันอย่างผาสุก แต่เนื่องจากศูนย์กลางของชุมชนจะอยู่ที่บ้านรวมมิตร ดังนั้นในการควบคุมดูแลกลุ่มบ้านบริวารก็จะทำโดยแต่งตั้งผู้นำในกลุ่มบ้านเหล่านั้น และให้มีฐานะเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคอยดูแลกลุ่มบ้านของคน

นอกจากลักษณะการปกครองแบบทางการแล้ว ในชุมชนยังได้จัดตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบในงานของชุมชน ที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของคณะกรรมการหมู่บ้านได้ด้วย เช่น คณะกรรมการที่จะคอยดูแลในเรื่องกิจกรรมทางศาสนา โดยจะมีผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนที่เรียกว่า ศึกษาภิบาล เป็นหัวหน้าคณะ หรือจะเป็นคณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน ที่จะคอยทำหน้าที่ดูแลป่าไม้ของชุมชน ดูแลป่าไม้ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ ไม่ให้ถูกทำลายไปมากกว่านี้ ซึ่งคณะกรรมการเหล่านี้ต่างก็ปฏิบัติงานในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ แต่ก็จะมีการปรึกษากับผู้นำคนอื่น ๆ และชาวบ้าน เพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นเป็นไปด้วยความเห็นชอบของทุกฝ่าย

หากกล่าวถึงลักษณะการเมืองในชุมชนจะมองเห็นไม่เด่นชัด เพราะส่วนใหญ่ศูนย์กลางการควบคุมงานต่าง ๆ จะอยู่ที่บ้านรวมมิตร ดังนั้นในการลงสมัครเลือกผู้ใหญ่บ้าน ถึงแม้จะมีตัวแทนจากกลุ่มบ้านบริวารกลุ่มอื่นมาลงสมัครแข่งขันด้วย แต่จำนวนประชากรชาวกะเหรี่ยงที่มีมากกว่าก็ทำให้ได้ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นชาวกะเหรี่ยง จึงทำให้การแข่งขันทางการเมืองไม่สูงมาก

#### 4.2 ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

หมู่บ้านรวมมิตรได้เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 โดยเริ่มแรกชุมชนแห่งนี้มีเพียงชาวกะเหรี่ยงที่อพยพมาจากบ้านน้ำลัด จังหวัดเชียงใหม่ อาศัยอยู่เท่านั้น ต่อมาได้มีชาวกะเหรี่ยงที่เป็นญาติกับชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านรวมมิตรได้อพยพมาอยู่ด้วย ซึ่งมีทั้งที่อพยพมาจากจังหวัดเชียงใหม่และจากประเทศพม่า รวมถึงชาวเขมรเผ่าอื่น ได้แก่ มูเซอ เย้า อีเก้อ ไทยลื้อ และมีเผ่าอื่นอีกเล็กน้อยที่หนีการรุกรานของทหารพม่าและอพยพข้ามชายแดนมาอาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านรวมมิตรด้วย โดยแต่ละเผ่าจะตั้งกลุ่มบ้านของตนเองที่มีอยู่ 4 กลุ่มบ้านด้วยกันในพื้นที่ข้างเคียง และขอเข้าเป็นกลุ่มบ้านบริวารของบ้านรวมมิตร จึงทำให้ชุมชนรวมมิตรประกอบไปด้วย 5 กลุ่มบ้านจากการอพยพมาครั้งนั้นแล้วก็เชื่อว่าหตุคเพียงเท่านี้ ผู้อพยพชาวเขาจากประเทศพม่ายังถลอบข้ามชายแดนเข้ามาอย่างต่อเนื่อง และทำให้จำนวนประชากรในชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านรวมมิตรที่อาศัยอยู่มาก่อน รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อชุมชนใกล้เคียงและชุมชนเมืองด้วย ในประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องของสิ่งแวดล้อมที่ศึกษาพบมีดังนี้

#### 4.2.1 ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต่อทรัพยากรธรรมชาติ

##### 4.2.1.1 ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต่อทรัพยากรป่าไม้

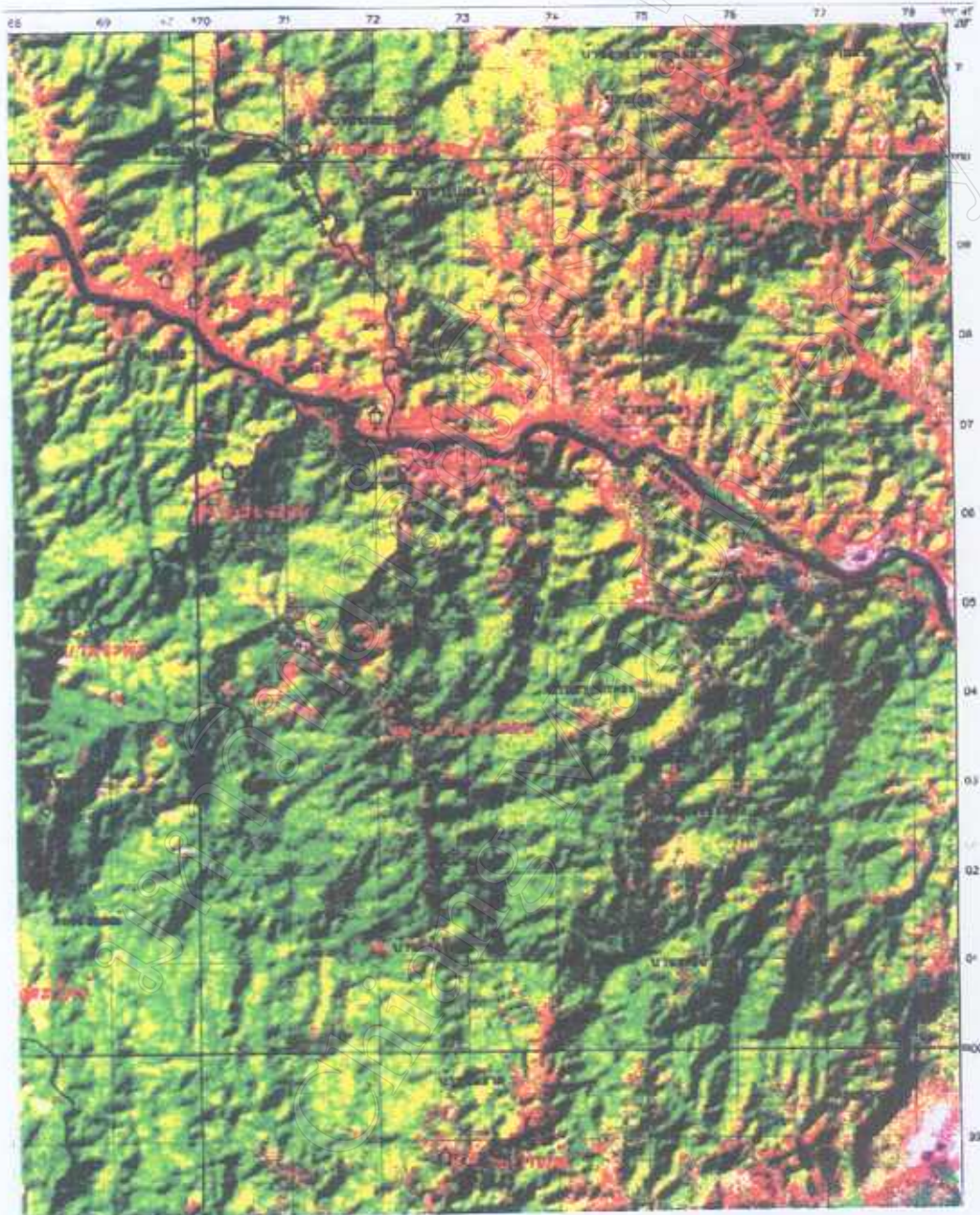
จากการสัมภาษณ์นายพะทุแอ กาทู ผู้ใหญ่บ้านรวมมิตร คณะกรรมการหมู่บ้าน และนายสำรวย หมูแสม หัวหน้าศูนย์จัดการต้นน้ำบ้านโป่งสลิ พบว่า ในระยะแรกที่ได้มาอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2492 นั้น พื้นที่ของหมู่บ้านรวมมิตรเป็นพื้นที่ป่าทั้งหมด อุดมไปด้วยต้นไม้อุดมหนาแน่นและเป็นแหล่งต้นน้ำของลำห้วยหลายแห่ง เช่น ห้วยหมายเกียง เป็นต้น ซึ่งกรมป่าไม้ได้กำหนดให้พื้นที่แถบนี้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ แต่ได้กำหนดเมื่อไรนั้นผู้อาวุโสท่านนี้ก็ไม่ทราบ จากการอาศัยอยู่ของชาวกระเหรี่ยง โดยยึดการทำไร่ทำนาเป็นอาชีพหลัก ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน เพื่อจับจองเป็นพื้นที่ทำการเกษตรด้วยการโค่น เผา และถางป่า แต่เนื่องจากในช่วงแรกจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่มีไม่มากนัก จึงใช้พื้นที่ทำการเกษตรไม่มากนัก

เมื่อมีชาวกระเหรี่ยงและผู้อพยพชาวเขาเผ่าอื่น ได้อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ด้วยโดยยึดการทำไร่ทำนาเป็นอาชีพหลักเช่นกัน มีการจับจองพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น ทำการโค่น เผา และถางป่าเพิ่มขึ้น เมื่อการขยายพื้นที่ทำการเกษตรด้วยการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนขยายออกไปเป็นบริเวณกว้างตามการขยายตัวของประชากร ประกอบกับมีชาวบ้านลักลอบตัดต้นไม้ขายให้นายทุน โดยเฉพาะต้นไม้ใหญ่จะขายได้ราคาดี จึงทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว ป่าที่เคยเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารก็ถูกทำลาย

เมื่อชาวบ้านใช้พื้นที่เพื่อทำการเกษตรได้ระยะหนึ่ง คือ ประมาณ 4 ปี ก็จะเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินไปอีกแห่ง โดยวิธีการบุกรุกป่าแบบเดิมแล้วปล่อยให้ว่างเปล่า เพื่อให้พื้นที่ตัวเองตามธรรมชาติจึงทำให้เกิดป่าทุติยภูมิซึ่งมักจะเป็นป่าไผ่ที่งายต่อการติดไฟในฤดูแล้ง เมื่อเกิดไฟไหม้ในพื้นที่ป่าไผ่ ไฟจะลุกลามไปยังพื้นที่ป่าอื่น ๆ ที่อุดมไปด้วยต้นไม้ใหญ่ เป็นผลให้เกิดการสูญเสียพื้นที่ป่าดั้งเดิมอีกทางหนึ่ง แต่ในปัจจุบันสถานการณ์การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนได้ลดระดับความรุนแรงลง เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ได้เข้าไปดูแลพื้นที่ด้วยการจำกัดพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน และห้ามมิให้ชาวบ้านบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนอีกมิฉะนั้นจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ประกอบกับชุมชนได้เปิดตัวเองเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีการพัฒนาสุขภาพของตนเองในการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนมิให้มีการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำลำธาร ปัจจุบันชาวกระเหรี่ยงจึงเริ่มอนุรักษ์พื้นที่ป่าดั้งเดิมที่เหลืออยู่ให้เป็นป่าชุมชน และมีการปลูกเพิ่มจนเต็มพื้นที่ ชาวกระเหรี่ยงจึงเริ่มอนุรักษ์พื้นที่ป่าดั้งเดิมให้เป็นป่าชุมชน

เมื่อปี พ.ศ. 2518 กรมป่าไม้ได้เข้าไปตรวจสอบพื้นที่ป่าต้นน้ำ เนื่องจากมีการเปิด  
ตัวเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ต้นน้ำ ปี พ.ศ. 2523 กรมป่าไม้ได้  
เข้าไปตรวจสอบและดูพื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างจริงจัง และดำเนินการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ต้นน้ำที่ถูก  
ทำลาย ให้สภาพพื้นที่บ้านรวมมิตรมีภูมิประเทศที่สวยงาม เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อีกทาง  
หนึ่ง ในปัจจุบันยังมีชาวเขาที่อาศัยอยู่ในกลุ่มบ้านบริวารกลุ่มอื่นก็ยังคงลักลอบตัดไม้ในเขตป่า  
สงวนขายให้นายทุนอยู่บ้าง เพราะกลุ่มบ้านเหล่านี้จะอยู่ลึกเข้าไปในป่าทำให้เจ้าหน้าที่ดูแลไม่ทั่วถึง  
จึงจะเห็นได้จากภาพที่ 4.5 ซึ่งเป็นแผนที่ที่ถ่ายทางอากาศของกองสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ  
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แสดงพื้นที่ป่าและพื้นที่ใช้ประโยชน์ของหมู่บ้านรวมมิตร

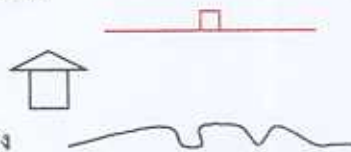
ภาพที่ 4.4 แสดงพื้นที่ป่าและพื้นที่ใช้ประโยชน์บ้านรวมมิตร



(กองสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้วยดาวเทียม, 2541)

คำอธิบายสัญลักษณ์

1. ถนนเลขหมายทางหลวง ทางหลวงสายประธาน สายรอง
2. หมู่บ้าน โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง
3. เส้นทางน้ำบริเวณหมู่บ้าน โครงการวนศาสตร์ชุมชนพื้นที่สูง
4. พื้นที่สีแดง = พื้นที่หน้าดินถูกเปิดและถูกใช้ประโยชน์
5. พื้นที่สีเขียว = สภาพป่าที่ยังคงเหลืออยู่



จากภาพ 4.4 แสดงพื้นที่ป่าและพื้นที่ใช้ประโยชน์บ้านรวมมิตร จะเห็นพื้นที่ป่าที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์สำหรับเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน ซึ่งพื้นที่ที่ถูกใช้ประโยชน์จะแสดงด้วยสีแดง และในส่วนพื้นที่ที่ยังคงเป็นป่าที่ยังหลงเหลืออยู่จะแสดงด้วยสีเขียว และเมื่อเปรียบเทียบจากข้อมูลที่ได้จากผู้อาวุโสในชุมชนที่บอกว่าพื้นที่หมู่บ้านรวมมิตรนั้น ในอดีตเป็นพื้นที่ป่าอันอุดมสมบูรณ์ทั้งหมด ก็จะทำให้เห็นได้ถึงการบุกรุกพื้นที่ป่าเป็นบริเวณกว้างเพื่อนำมาใช้ประโยชน์นั่นเอง

#### 4.2.1.2 ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

จากการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อให้ความเห็นเรื่องผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย นายพะงูแธ กาตู พร้อมคณะกรรมการหมู่บ้าน และนายกิตติชัย คำรงกิจภูธร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว พบว่า การบุกรุกพื้นที่ป่าของผู้อพยพชาวเขาจากประเทศพม่า เพื่อจับจองเป็นพื้นที่ทำการเกษตรนั้น ได้ทำให้เกิดการทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร เพราะชุมชนผู้อพยพจะอยู่ในป่าลึก ที่ส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณป่าดิบเขาซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นจุดกำเนิดของลำห้วยบนคอยหลายสายที่จำเป็นสำหรับการเกษตรของชาวเขา เมื่อแหล่งต้นน้ำถูกทำลายทำให้ปริมาณน้ำในลำห้วยลดลง ไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร ชาวบ้านจึงต้องเดินไปตักน้ำในลำห้วยที่ไกลออกไป และปริมาณน้ำที่เหลือก็ไม่เพียงพอที่จะไหลลงมาให้ชาวเขาที่อยู่พื้นล่าง รวมถึงชาวบ้านที่เคยใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในลำห้วยเหล่านี้ได้ใช้น้ำ ปัจจุบันนี้ลำห้วยหลายสายต้นเงิน บางสายก็ไม่มีน้ำให้ใช้ประโยชน์อีก ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับคนที่อยู่พื้นล่างเป็นอย่างมาก อีกทั้งการใช้สารเคมีในพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉพาะยามาแมลงของกลุ่มผู้อพยพ ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนที่อยู่พื้นล่าง เพราะเมื่อฝนตกน้ำฝนก็จะพัดพาเอาสารเคมีเหล่านี้ที่ตกค้างอยู่บนผิวดินให้ไหลลงสู่แหล่งน้ำ เมื่อน้ำจากแหล่งน้ำเหล่านี้ไหลลงมาพื้นล่าง ชาวบ้านที่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำนี้ในการทำการเกษตรก็จะตักน้ำไปรดพืชผัก ทำให้มีสารตกค้างที่พืชผักและไหลลงดิน เป็นการเร่งให้ดินเสื่อมสภาพเร็ว ส่วนชาวบ้านที่ใช้น้ำสำหรับการอุปโภค บริโภค ก็จะประสบกับปัญหาการตกค้างของสารเคมีบนภาชนะเครื่องใช้หรือตามร่างกาย บางคนก็บริโภคเข้าไปก็จะทำให้เกิดการเจ็บป่วยตามมาได้

ในส่วนของผลกระทบต่อคุณภาพน้ำในแม่น้ำกอกอีกทางหนึ่งคือ ภายหลังจากที่บ้านรวมมิตรได้เปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวได้มีทั้งชาวเขา และชาวพื้นราบ จากที่ต่างๆ ได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยเพื่อหารายได้จากกาเปิดร้านค้าบริการแก่นักท่องเที่ยว เมื่อมีจำนวนร้านค้าเพิ่มมากขึ้น ของเสียจากร้านค้าก็ย่อมมีมากขึ้นตาม เช่นน้ำเสียจากร้านอาหาร ขยะมูลฝอย ถุงพลาสติก ฯลฯ โดยเฉพาะร้านอาหารส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะตั้งร้านอยู่ติดแม่น้ำกอก เนื่องจากมีบรรยากาศที่ดีกว่า

และน้ำเสียที่เกิดจากการอุปโภคบริโภคจากร้านอาหารแต่ละร้าน ก็จะไหลลงสู่แม่น้ำกก ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แม่น้ำเสีย ประกอบกับการที่ในชุมชนแห่งนี้ได้มีผู้นอนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีจำนวนขยะในแต่ละวันมากขึ้นตามไปด้วย แต่การกำจัดขยะของชุมชนไม่ได้มีการจัดการที่ถูกต้องนัก โดยในหมู่บ้านได้ขุดหลุมขยะเอาไว้ท้ายหมู่บ้านและอยู่ใกล้ๆ กับแม่น้ำกก ในช่วงฤดูน้ำหลากน้ำในแม่น้ำกกจะเอ่อล้นขึ้นมา หรือ เวลาที่มีฝนตกหนัก จะมีน้ำไหลบ่าลงมา ก็จะพัดพาเอาขยะสิ่งปฏิกูลเหล่านี้ให้ไหลลงไปในแม่น้ำกกด้วยซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อแม่น้ำเกิดการเน่าเสีย (ดูจากภาคผนวก ก ภาพที่ 1)

จากการสัมภาษณ์นายพิพัฒน์ ชัยสุรินทร์ เจ้าของบริษัททัวร์ป่า ระบุว่า จุดเริ่มต้นเดินช้างอยู่ติดกับคลังแม่น้ำกก และในอดีตเคยมีช้างสำหรับบริการนักท่องเที่ยวเพียง 4 เชือก แต่ในปัจจุบันบริษัททัวร์ช้างได้มีช้างเพิ่มเป็น 41 เชือก ในแต่ละวันจะมีเที่ยวเดินช้าง 30 – 50 เที่ยวแต่ถ้าเป็นช่วง ฤดูแล้งจะมีนักท่องเที่ยวมากเป็นพิเศษ จะมีเที่ยวเดินช้างสูงถึง 200 – 250 เที่ยวต่อวัน (ข้อมูลจากผู้จัดการทัวร์ช้าง บ้านรวมมิตร) และจากการที่ช้างเหล่านี้จะต้องมาขึ้นรถเพื่อคอยบริการนักท่องเที่ยว นั้น ก็ได้จับถ่ายของเสียต่างๆ ลงแม่น้ำกก เป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ซึ่งจากสภาพการณ์ดังกล่าวได้มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและคุณภาพน้ำ ทำให้แม่น้ำลำคลองเกิดการเน่าเสียได้ (ดูได้จากภาคผนวก ก ภาพที่ 3)

#### 4.2.1.3 ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต่อทรัพยากรดิน

จากการสัมภาษณ์นายอัมพร พุทธิพงษ์ เจ้าหน้าที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นที่สูงห้วยแม่ซ้าย พบว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่เดิมในหมู่บ้านรวมมิตรเป็นชาวกะเหรี่ยง ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรจากการทำไร่เลื่อนลอยมาเป็นการทำสวนผลไม้ และเปลี่ยนจากการทำไร่ข้าวมาทำนาได้ ซึ่งจากรูปแบบการเกษตรที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันนี้มีส่วนช่วยในการป้องกันหน้าดินไม่ให้พังทลายได้ แต่หมู่บ้านบริวารซึ่งโดยมากจะเป็นชาวเขานกลุ่มน้อยที่อพยพมาจากแนวชายแดนด้านประเทศพม่า และได้เข้าไปปักหลักตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยลึกเข้าไปข้างใน มีการบุกรุกพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์เข้าไป ทำให้พื้นที่ป่าบางส่วนถูกทำลาย โดยรูปแบบการเกษตรของชาวเขาเหล่านี้ ยังคงยึดวิธีการทำไร่เลื่อนลอยที่เคยทำมาก่อน คือการ คัดโค่นต้นไม้ เผาป่า เมื่อเก็บผลผลิตเสร็จก็จะเปลี่ยนพื้นที่ทำกินใหม่ต่อไป ดังนั้นพื้นที่บริเวณนั้นจึงไม่มีต้นไม้ใหญ่ที่จะคอยดูดซับน้ำ คอยยึดและป้องกันหน้าดินได้ ทำให้ดินขาดความชุ่มชื้นและก่อให้เกิดปัญหาของการชะล้างพังทลายของหน้าดิน โดยเฉพาะพื้นที่ซึ่งมีความลาดชันมาก ปัญหาของการพังทลายของหน้าดินก็มากตามไปด้วย เมื่อเกิดปัญหาการพังทลายของหน้าดิน โดยที่ชาวบ้านไม่มีวิธีการในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้นทำให้ชาวบ้าน ใช้ประโยชน์ในพื้นที่นั้นได้ไม่นานก็ต้องหาพื้นที่



ที่ใหม่ และก็เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนอีก ประกอบกับการใช้สารเคมีในพื้นที่ทำการเกษตร ยิ่งเป็นการเร่งให้ดินเสื่อมสภาพเร็ว เพราะมีสารเคมีตกค้างบนดินที่จะยับยั้งการเจริญเติบโตของอินทรีย์วัตถุที่จำเป็นสำหรับดิน และเมื่อปล่อยพื้นที่แห่งนี้ให้เป็นไร่ชาก การฟื้นฟูพื้นที่ให้เป็นป่าใหม่ก็ทำได้ยากเพราะสารเคมีที่ยังตกค้างอยู่ในดินจะยับยั้งการเจริญเติบโตของพืชที่มีอยู่ตามธรรมชาติด้วย ในขณะที่พื้นที่ป่าเดิมถูกทำลาย แต่พื้นที่ป่าใหม่ไม่มีทดแทน ภาวะวิกฤตอันเนื่องมาจากการเสื่อมคุณภาพของระบบนิเวศก็อาจเกิดขึ้นในพื้นที่เหล่านี้ได้

#### 4.2.1.4 ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต่อทรัพยากรสัตว์ป่า

จากการสัมภาษณ์นายกิตติชัย คำรงกิจกฤษกร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว และคณะกรรมการหมู่บ้าน พบว่า สถานการณ์ในปัจจุบันและสภาพป่าที่เป็นอยู่ ได้ทำให้สัตว์ป่าที่เคยมีเป็นจำนวนมากในอดีตได้ถูกนำไปจนเกือบจะสูญพันธุ์ ซึ่งการสอบถามผู้อาวุโสในชุมชนบ้านรวมมิตร ได้ให้ข้อมูลว่าในระยะแรก ประมาณปี พ.ศ. 2492 ที่เข้ามาจับจองพื้นที่และเริ่มตั้งหมู่บ้านขึ้นที่นี้ นั้น สภาพหมู่บ้านยังเต็มไปด้วยป่า และสัตว์ป่าจำนวนมาก เช่น เสือ กวาง เก้ง หมูป่า ฯลฯ ซึ่งสัตว์ป่าบางประเภทได้ถูกนำมาเป็นอาหาร เช่น หมูป่า ไก่ป่า นกป่า เป็นต้น โดยในระยะแรกนั้นสัตว์ป่าที่ถูกนำมาเป็นอาหารยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ต่อมาจำนวนประชากรในชุมชนเพิ่มมากขึ้น สัตว์ป่าเหล่านั้นก็ถูกนำมาเป็นมาอาหารมากขึ้น ประกอบกับการทำลายป่าที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าเหล่านั้น ทำให้สัตว์ป่าหลายประเภทได้สูญพันธุ์ไปจากพื้นที่ป่าบริเวณนี้ สัตว์ป่าบางประเภทถูกนำมาเป็นอาหารจนสูญพันธุ์ สัตว์ป่าบางประเภทอพยพออกมาพื้นที่แห่งนี้เพราะพื้นที่ป่าที่เป็นเสมือนบ้านถูกทำลาย จึงทำให้ปัจจุบันนี้ไม่มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ป่ารอบหมู่บ้านอีกแล้ว แต่ถ้าเข้าไปในป่าลึกยังคงมีสัตว์ป่าหลงเหลืออยู่บ้าง เช่น ชะนี และ หมูป่า เป็นต้น และจากปรากฏการณ์นี้เองทำให้เห็นได้ถึงการเสียความสมดุลของระบบนิเวศที่อาจจะมีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้นได้ในอนาคต

#### 4.2.2 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม

จากการศึกษาถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในชุมชนบ้านรวมมิตร โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสนทนาในกลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้นำของหมู่บ้านในชุมชน ประกอบด้วยนายพะทะ แซ่ กาทู ผู้ใหญ่บ้านรวมมิตร คณะกรรมการหมู่บ้าน และเจ้าสิบเอกอำนาจ วรพัทธ์ เจ้าหน้าที่หน่วยปฏิบัติการพิเศษตำรวจภูธรบ้านรวมมิตร ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะผลกระทบใน

ด้านสังคม วัฒนธรรมและสภาพปัญหาการปฏิบัติที่ผิดกฎหมาย มีประเด็นที่น่าสนใจทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านรวมมิตรดังนี้คือ

#### 4.2.2.1 ผลกระทบทางด้านสังคมจิตวิทยา

จากการอาศัยอยู่ร่วมกันของคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ โดยปกติแล้วมักจะเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน เพราะแต่ละชาติพันธุ์ต่างก็มีการปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์ของคนที่ยังคงอาจจะส่งผลกระทบต่อชาติพันธุ์อื่น หรือความไม่สอดคล้องกันของวิถีชีวิต ความเชื่อ ตลอดจนวัฒนธรรมของคนเหล่านั้น ซึ่งมักจะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน และนำไปสู่ปัญหาทางสังคมของชุมชนตามมา แต่จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านรวมมิตรพบว่า ภายหลังจากที่ชุมชนรวมมิตรเปิดตัวเองเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่บ้านรวมมิตร เมื่อปี พ.ศ. 2518 ทำให้มีคนหลากหลายชาติพันธุ์ เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านรวมมิตรร่วมกับชาวกะเหรี่ยง โดยเริ่มแรกมีชาวม้งมาอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งบางครอบครัวก็อพยพมาจากจังหวัดตาก บางครอบครัวก็อพยพมาจากประเทศพม่า เข้ามาตั้งร้านขายของที่ระลึกในชุมชนหลายร้าน ต่อมาก็มีชาวมุสลิม ชาวอีโก้และชาวเข่าที่อาศัยอยู่ในบ้านบริวารมาตั้งร้านขายของที่ระลึกที่บ้านรวมมิตรเช่นกัน รวมถึงคนภาคกลางและคนเมืองก็เข้ามาตั้งร้านขายอาหารและเครื่องดื่มเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยจะเช่าพื้นที่ริมถนนที่มีชาวกะเหรี่ยงเป็นเจ้าของสำหรับสร้างร้านค้าของตน ต่อมาชาวม้ง คนภาคกลางและคนเมืองได้เข้ามาซื้อที่เพื่อตั้งร้านค้าจากชาวกะเหรี่ยง แล้วก็สร้างร้านใหม่ให้เป็นทั้งบ้านและร้านค้าไปในตัว และก็อาศัยอยู่ที่บ้านรวมมิตรนั้นเลย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บ้านรวมมิตรมีคนต่างชาติพันธุ์มาอาศัยอยู่ด้วย แต่ก็มีเพียงจำนวนน้อย อีกทั้งชาวกะเหรี่ยงและคนต่างชาติพันธุ์เหล่านี้ต่างก็ช่วยเหลือกันในการทำให้ระบบการท่องเที่ยวของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงไม่ค่อยเกิดเรื่องขัดแย้งเกิดขึ้น รวมถึงชาวเขาในกลุ่มบ้านบริวารที่ต่างก็มีชาติพันธุ์ต่างกันไปในแต่ละกลุ่มบ้านก็ไม่มี ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างกัน เพราะระยะห่างของแต่ละกลุ่มบ้านจะห่างกันเฉลี่ยประมาณ 4 กิโลเมตร ทำให้แยกเป็นกลุ่มบ้านที่ชัดเจน ชาวบ้านก็จะดำเนินชีวิตและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ทางวัฒนธรรมเฉพาะในกลุ่มบ้านของตน ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับกลุ่มบ้านบริวารกลุ่มอื่น

ในระยะแรกของการนำการท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2518 นั้น ยังไม่เคยเกิดปัญหาอาชญากรรม และการลักขโมย จากการสอบถามเจ้าของร้านค้าพบว่าตั้งแต่ตั้งร้านค้าขึ้นในหมู่บ้าน เวลาที่ร้านก็จะหาไม้มาปิดไว้เฉยๆ โดยไม่ต้องใส่กุญแจ และก็ทำแบบนี้มาตลอด ซึ่งก็ไม่มีเคยมีของหาย อาจจะเพราะโดยธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยงที่รักความสงบและพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ จึงไม่มีใครคิดจะขโมยของของผู้อื่น จึงทำให้เจ้าของร้านค้าและนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชน ไม่ต้องกังวลว่าจะถูกขโมยของ อีกทั้งยังไม่ปรากฏว่ามีคนในชุมชนออกไปก่อ

ปัญหาอาชญากรรมหรือลักขโมย ในชุมชนใกล้เคียงหรือในเมืองเลย แต่จากปัญหาสาเหตุที่ดูกลามมากขึ้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหายาบ้าที่มีผู้พบพบบางคนในกลุ่มบ้านบริวาร ได้นำเข้ามาตามแนวชายแดนประเทศพม่า และได้นำมาจำหน่ายให้กับคนในชุมชนบ้านรวมมิตรเองและคนในชุมชนใกล้เคียง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น สื่อต่างๆ ได้นำเสนอถึงอันตรายที่เกิดขึ้นจากภัยของยาบ้า ประกอบกับการรับรู้ของชาวบ้านจากแหล่งต่างๆ ที่เห็นถึงการกระทำผิดกฎหมายที่ผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้กระทำผิด เช่น การก่ออาชญากรรม การชิงทรัพย์ หรือผู้ติดยาบางคนที่เกิดอาการคลุ้มคลั่งแล้วทำร้ายคนที่อยู่รอบข้าง จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้คนในชุมชนเริ่มตระหนักถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองมากขึ้น หลายคนเริ่มปรับปรุงร้านค้าให้มีคิซิมและหากุญแจมาใส่เพื่อป้องกันของหาย ในตอนกลางคืนในชุมชนก็ไม่ค่อยมีใครออกจากบ้าน เพราะส่วนใหญ่ผู้ค้าขายจะส่งยากันตอนกลางคืน ทำให้ชาวบ้านรู้สึกกลัวและไม่ปลอดภัย ถ้าพบปะกลุ่มผู้เสพยาก็จะป็นอันตรายต่อตัวเอง จากสถานการณ์ดังกล่าวได้ทำให้ชาวบ้านเกิดความระแวงอยู่เสมอและจะนำมาซึ่งปัญหาสุขภาพจิตในการดำเนินชีวิตได้

ในชุมชนบ้านรวมมิตรมีผู้ติดยาบ้าหลายคน แต่ในหมู่บ้านรวมมิตรเองนั้นมีผู้ติดยาบ้าประมาณ 5 คน และทั้ง 5 คนนี้ก็มักจะก่อปัญหาในครอบครัวของตน บางครั้งก็จะขโมยของในบ้านไปขาย และเกิดอาการคลุ้มคลั่งก็จะทำร้ายคนในบ้านและทำลายทรัพย์สินต่างๆ ในบ้าน ซึ่งจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น แม้จะไม่ได้ก่อความเดือดร้อนให้กับชุมชนมากนัก แต่ก็สร้างความรำคาญให้กับคนในชุมชน และยังเป็นการเริ่มต้นของความไม่สงบสุขในชุมชนอีกด้วย

#### 4.2.2.2 ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม

จากการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วย คณะธรรมกิจ(ด้านศาสนา) คณะกรรมการหมู่บ้านได้ศึกษาถึงผลกระทบทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านรวมมิตร ได้พบว่ามีเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในหลายๆ ด้านคือ

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษา การเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาของชาวเขาในชุมชนบ้านรวมมิตรเป็นลักษณะของการผสมผสานทางวัฒนธรรม ชาวเขาในชุมชนบ้านรวมมิตร โดยเฉพาะชาวกระเหรี่ยง ที่ได้รับอิทธิพลของภาษาไทยกลางและภาษาของคนพื้นเมือง ทำให้ชาวเขาในพื้นที่มีการใช้คำในภาษาไทยกลาง และ ภาษาคนพื้นเมืองในการติดต่อสื่อสารกัน แต่ยังคงสำเนียงของชาวเขาอยู่ ซึ่งจากเหตุผลที่ชาวเขาให้สัมภาษณ์ว่าใช้ภาษากลางในการติดต่อกับนักท่องเที่ยวเพื่อจะได้เข้าใจ และคำบางคำในภาษาไทยไม่มีในภาษาของชาวเขาส่วนการใช้ภาษาคนพื้น

เมือง ของชาวเขาในบ้านรวมมิตรนั้นชาวเขาในพื้นที่ได้ให้เหตุผลว่าเพราะต้องติดต่อและพบปะกับคนเมืองอยู่ตลอดเวลา ในปัจจุบันการใช้ภาษาของชาวเขาจึงได้มีการผสมผสานกันระหว่างภาษาไทยกับภาษาของชาวเขาเอง ซึ่งในปัจจุบันเด็กวัยรุ่นในชุมชนก็เริ่มที่จะใช้ภาษาไทยในการพูดคุยสื่อสารกันเอง แทนภาษาท้องถิ่นของตน

2) การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ชาวบ้านในชุมชนรวมมิตรโดยส่วนใหญ่ผู้นั้นได้นับถือศาสนาคริสต์และมีบางส่วนยังคงนับถือผีอยู่ ในการนับถือศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะชาวกระเหรี่ยงในบ้านรวมมิตรได้นับถือมาตั้งแต่สมัยยังอยู่ในประเทศพม่า และมีการปฏิบัติศาสนกิจโดยเคร่งครัดมาตลอด จากการศึกษาพบว่า ในอดีตก่อนที่ชุมชนบ้านรวมมิตรจะเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทุกวันอาทิตย์ทุกคนที่นับถือคริสต์ในชุมชนจะต้องไปเข้าโบสถ์ร่วมกันที่กลางหมู่บ้านและให้หยุดการทำงานทุกอย่าง เพื่อมาประกอบพิธีกรรมร่วมกัน และชาวบ้านก็จะให้ความร่วมมือและไปประกอบพิธีกรรมร่วมกัน แต่ภายหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2518 เป็นมา ตั้งแต่ในชุมชนเริ่มเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้น ชาวบ้านที่หยุดงานและเข้าโบสถ์ในวันอาทิตย์ก็เริ่มลดจำนวนลงเรื่อยๆ จนถึงในปัจจุบัน จะมีชาวบ้านเพียงบางกลุ่มเท่านั้น โดยเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้านที่ยังคงเข้าโบสถ์อยู่ ส่วนคนวัยทำงานได้ให้เหตุผลว่า วันอาทิตย์เป็นวันหยุดที่นักท่องเที่ยวมักจะเดินทางมาเที่ยวเยอะ ถ้าชาวบ้านหยุดขายของและหยุดทัวริ่งก็จะทำให้เสียรายได้ และนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจเข้ามาเที่ยวก็จะเสียเวลาตามไปด้วย พวกตนจึงต้องฝืนกฎของศาสนาเพื่อมาทำงาน

3) การเปลี่ยนแปลงด้านอาหาร ปัจจุบันการรับประทานอาหารของชาวเขาในชุมชนบ้านรวมมิตรได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หันไปนิยมรับประทานอาหารแบบภาคกลาง ซึ่งจากการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างได้ให้เหตุผลว่า การรับประทานอาหารแบบภาคกลางทำให้สะดวกและอร่อย เนื่องจากในชุมชนมีคนไทยเข้าไปอาศัยและตั้งร้านอาหารอยู่ในพื้นที่ และในปัจจุบันชาวเขาในชุมชนบ้านรวมมิตรต้องเข้าไปติดต่อกับสังคมในเมืองมากขึ้น ชาวเขาได้เห็นรูปแบบการรับประทานอาหารของคนในเมือง มีการใช้เครื่องปรุง ส่วนประกอบในการทำอาหารที่ง่ายและสะดวกด้วยเหตุนี้ชาวเขาในชุมชนจึงได้มีการรับเอาวัฒนธรรมเหล่านี้เข้ามาประยุกต์ใช้ในครอบครัวของตนโดยการปรับเปลี่ยนและผสมผสานเข้าไปกับการประกอบอาหารแบบดั้งเดิมของคน

4) การเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งกาย การแต่งกายของชาวเขาแต่ละชนเผ่าแต่เดิมจะมีลักษณะการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยผู้หญิงของแต่ละเผ่าจะเรียนรู้และมีวิธีการทอผ้า เย็บเสื้อผ้าห่มกันเองในชุมชน โดยในแต่ละเผ่าก็จะแต่งกายที่แตกต่างกันไป แต่ปัจจุบันการแต่งกายของชาวเขาในชุมชนรวมมิตรได้เปลี่ยนแปลงไปมาก จนเกือบไม่เหลือการแต่ง

กายที่เป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าอยู่เลย จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ ได้พบว่าการแต่งกายของชาวเขาในชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่อดีต โดยเริ่มจากการที่ชาวเขาได้เข้ามาติดต่อกับชุมชน และ มีการตัดถนนหนทางเข้าไปยังหมู่บ้าน ทำให้มีการเดินทางสะดวกสบายยิ่งขึ้น มีพ่อค้าแม่ค้าได้นำเอาเสื้อผ้าของใช้จากภายนอกเข้าไปขายมากขึ้น และอีกเหตุผลหนึ่งก็คือ ชาวเขาในชุมชนได้บอกว่าเสื้อผ้าที่ซื้อจากตลาดใส่สะดวกและใส่สบายกว่า มีสีสันและรูปแบบหลากหลายให้เลือกใช้ การซักก็ง่ายกว่าเสื้อผ้าที่ทำขึ้นเอง ประกอบกับในปัจจุบันการหาวัสดุดิบที่จะมาทอผ้าก็หายากขึ้น จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวเขาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแต่งกายของตน ไปจากเดิม โดยจะเก็บชุดประจำเผ่าเอาไว้ใส่ตอนมีงานประจำปีหรือพิธีกรรมของหมู่บ้านเท่านั้น

จากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชนเกิดมาจากการอพยพเข้ามาอาศัยของคนนอกชุมชน โดยการได้นำเอาวัฒนธรรมที่แปลกใหม่เข้าไปสู่ชุมชน จึงทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และมีการนำไปปรับใช้กับตนเองตามความเหมาะสม และส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงเกิดมาจากกิจกรรมของการท่องเที่ยวที่เจริญขึ้น ทำให้ครอบครัวชาวเขาในชุมชนบ้านรวมมิตรหลายครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงอาชีพของตน โดยได้เปลี่ยนจากการทำไร่ทำสวน มาประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแทน และจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพนั้นได้ทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนเห็นห่างกันออกไป เพราะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงานที่ต้องบริการนักท่องเที่ยว เวลาที่จะใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวอื่นๆ เริ่มลดน้อยลง ในอดีตนั้นก่อนที่ชุมชนจะเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ชาวบ้านจะได้พบปะกันในโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ ซึ่งในปัจจุบันนี้ถ้าหากใครไม่เข้าโบสถ์ก็จะไม่ค่อยได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน แต่ในหมู่บ้านก็ยังคงมีกิจกรรมร่วมที่ช่วยประสานความสัมพันธ์ภายในชุมชนให้มีการพบปะกันมากขึ้น เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การสร้างสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านร่วมกัน โดยจะให้แต่ละครอบครัวต่างตัวแทนมาช่วยกันทำงาน รวมถึงตัวแทนจากกลุ่มบ้านบริวารด้วย เพื่อจะให้ชาวบ้านได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน

ถึงแม้ว่าการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตจะทำให้ชาวเขาในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ได้ทำให้เอกลักษณ์ของชาวเขา ผู้รักความสงบ ไม่นิยมการแข่งขันและสามารถดำรงชีพได้ด้วยความสามารถของตนเองต้องเปลี่ยนไปเป็นผู้ที่ต้องดิ้นรน แข่งขัน มีความทะเยอทะยานมากขึ้นและต้องพึ่งพาสังคมภายนอกมากขึ้นกว่าเดิม

#### 4.2.2.3 สภาพการณ์ทางด้านปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ผิดกฎหมายที่พบในชุมชน

1) การลักลอบอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนรวมมิตร ผู้อพยพชาวพม่าลักลอบอพยพเข้ามาตลอดเวลา เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

2) ปัญหาสุขภาพจิต จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของหน่วยปฏิบัติการพิเศษบ้านรวมมิตร พบว่าภายหลังจากที่ชาวเขาในชุมชนถูกทำลายไร่ฝิ่น ก็หันไปรับยาบ้ามาจากแนวชายแดนประเทศพม่าเพื่อใช้และจำหน่าย จากที่เห็นในบ้านรวมมิตรนั้น เด็กวัยรุ่นที่ติดยาบ้าได้สร้างปัญหาในครอบครัวของตนเอง และการขายยาบ้าให้กับคนในเมืองก็ส่งผลทำให้ชุมชนเมืองเกิดปัญหาทางสังคมตามมาอีกเช่นกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นถึงปัญหาที่เป็นผลกระทบจากการอาศัยอยู่ของกลุ่มผู้อพยพชาวเขาที่มาจากประเทศพม่า ทั้งในปัญหาของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การก่อปัญหาด้านสังคมจิตวิทยาที่เป็นผลให้คนในชุมชนรวมมิตรรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน รวมถึงการเผยแพร่วัฒนธรรมของคนอื่นเป็นผลให้วัฒนธรรมเดิมของชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ก่อนต้องเปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนปัญหาด้านกฎหมายที่กลุ่มผู้อพยพเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งได้สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงอีกด้วย

#### 4.3 ผลกระทบด้านสาธารณสุข

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดชายแดน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า มีการเคลื่อนย้ายและอพยพเข้ามาของชนกลุ่มน้อยอยู่เสมอและยังพบว่ามีผู้อพยพบางส่วนเหล่านี้ได้นำโรคติดต่อเข้ามาด้วย เช่น โรคมาลาเรีย โรคเท้าช้าง ไข้เลือดออก เป็นต้น ซึ่งจากการลักลอบอพยพเข้ามาของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่องานทางด้านสาธารณสุข ซึ่งทางหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงรายได้รวบรวมสถิติจำนวนผู้ป่วยไข้มาลาเรียที่เป็นชาวเขาและแรงงานสัญชาติพม่า พบว่า ในปี พ.ศ. 2540 – 2541 มีอัตราของผู้ป่วยด้วยไข้มาลาเรีย เท่ากับ 0.62 และ 0.78 ต่อประชากรพันคน ตามลำดับและในปี พ.ศ. 2542 พบว่ามีผู้ป่วยจำนวน 1,759 คน คิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 1.30 ต่อประชากรพันคน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย, 2543)

จากสภาวะการณดังกล่าวก่อให้เกิดประเด็นปัญหา 2 แนวทาง คือ

##### 4.3.1 ปัญหาโรคติดต่อ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยบ้านรวมมิตร และตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร พบว่า ในหมู่บ้านรวมมิตรมีผู้ป่วยด้วยโรคไข้มาลาเรียจำนวน 15 คน และมีผู้ป่วยด้วยโรคเท้าช้าง จำนวน 1 คน ซึ่งโรคเหล่านี้ในอดีตได้หายไปจากชุมชนแล้ว เนื่องจากหน่วยงานสาธารณสุขร่วมกันหน่วยงานเอกชนได้เข้ามาดูแลและให้การรักษากับผู้ป่วย ตลอดจนให้

ความรู้แก่ชาวบ้านในการป้องกันโรค แต่เมื่อมีการอพยพเข้ามาของผู้อพยพชาวเขาอย่างต่อเนื่อง และได้มีผู้ป่วยนำพาหะของโรคไข้มาลาเรียมาแพร่ระบาดให้คนในชุมชน ซึ่งตรวจพบเมื่อปี พ.ศ. 2538 ทำให้ทางหน่วยงานสาธารณสุขต้องเร่งเข้ามารักษาผู้ป่วยในชุมชนอีก ผู้ป่วยบางรายถูกส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐในเมือง ส่วนชาวบ้านคนอื่นก็ได้รับวัคซีนป้องกันโรค จึงจะสามารถควบคุมการระบาดของโรคไข้มาลาเรียได้ แต่ทั้งนี้ทางหน่วยงานสาธารณสุขก็จำเป็นที่จะต้องเฝ้าระวังการระบาดของโรคโดยการเข้ามาดูแลคนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และได้มีการตั้งสถานีอนามัยบ้านรวมมิตรขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยมีพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบคือหมู่บ้านรวมมิตร ซึ่งประกอบด้วย บ้านรวมมิตร บ้านจะต้อ บ้านจะทอ บ้านโป่งคำ และบ้านคอยบ่อ ซึ่งจากข้างต้นได้ทำให้เกิดการสูญเสียงบประมาณของรัฐในการรักษาพยาบาลและส่งเสริมงานด้านสาธารณสุขที่ส่วนหนึ่งมีให้กับชุมชนผู้อพยพ ซึ่งเป็นผลกระทบโดยตรงที่เกิดกับงานทางด้านสาธารณสุข

ชาวเขาและชนกลุ่มน้อยที่พึ่งอพยพเข้าอยู่อาศัยนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วยังไม่ค่อยมีความรู้ทางด้านสาธารณสุขมากนัก เรื่องการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองจึงไม่ค่อยได้ใส่ใจและไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องเหล่านี้มาก จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนพบว่า ในอดีตนั้นชาวเขาที่นี่ไม่ว่าจะเป็นชาวกะเหรี่ยง ชาวมูเซอ ชาวอีเก้อ ชาวเย้า ชาวไทยใหญ่ หรือชาวเขนเผ่าอื่นที่มีบ้างไม่กี่ครัวเรือน ต่างก็ไม่ค่อยสนใจกับสุขภาพอนามัยของตนเอง ชาวเขาจะให้ความสำคัญกับการทำไร่ทำนาเพื่อการยังชีพมากกว่า แต่ดูโดยรวมแล้วชาวกะเหรี่ยงจะมีการพัฒนาในด้านสุขภาพอนามัยได้ดีกว่าชาวเขาเผ่าอื่น เนื่องจากบ้านรวมมิตรเป็นกลุ่มบ้านขนาดใหญ่ และเป็นศูนย์กลางของชุมชน เมื่อมีหน่วยงานราชการเข้ามาพัฒนาชุมชนก็จะได้รับการพัฒนา ก่อน ซึ่งรวมถึงการพัฒนาทางด้านสาธารณสุขด้วย ซึ่งเมื่อชุมชนเปิดตัวเองเป็นแหล่งท่องเที่ยว ชาวกะเหรี่ยงจึงต้องดูแลความสะอาดทั้งทางร่างกาย บ้านเรือน ตลอดจนอาหารเพื่อการบริโภค เพราะชาวบ้านต้องต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งถ้าหากพวกเขาซึ่งสกปรกอยู่ ก็จะไม่มีการอยากมาเที่ยวในชุมชนที่สกปรก จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองมากขึ้นและบ้านทุกหลังก็มีห้องน้ำของตัวเอง ในขณะที่ชาวเขาในกลุ่มบ้านบริวารที่อาศัยอยู่ในป่า มีการแยกกลุ่มบ้านออกเป็นเอกเทศจากกัน การเดินทางลำบากทำให้ไม่ค่อยมีโอกาสติดต่อกับคนภายนอก จะมีก็แต่เพียงนาน ๆ ครั้ง ที่นักท่องเที่ยว หรือเจ้าหน้าที่ทางราชการที่ออกไปสำรวจพื้นที่ จะพักในหมู่บ้าน จึงทำให้ชาวเขาผู้อพยพเหล่านี้ไม่สนใจที่จะดูแลสุขภาพอนามัยของตน จากที่อยู่ประเทศพม่าเคยปฏิบัติเช่นไรก็ยังปฏิบัติเช่นนั้น โดยเฉพาะในเรื่องของการขับถ่าย ที่ชาวบ้านจะไม่ยอมใช้ส้วม แต่จะเข้าไปถ่ายของเสียในป่า แม้ทางศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจะเข้ามาส่งเสริมในเรื่องการสร้างส้วมเพื่อสุขภาพอนามัยที่ดีของชาวบ้าน โดยการตั้งกองทุนสร้างส้วมขึ้น มีการให้ปูนซีเมนต์ฟรี 2 ถุง แก่บ้านที่จะสร้างส้วม ส่วนค่าใช้จ่ายที่เหลือให้กู้ยืมจากกองทุนสร้างส้วม เมื่อสร้างส้วมเสร็จแล้วก็

ให้ผ่อนคืนโดยไม่คิดดอกเบี้ย เพื่อให้ชาวบ้านคนอื่นได้กู้เงินไปสร้างส้วมต่อไป แต่โครงการนี้ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะชาวบ้านกู้เงินไปแล้วแต่ไม่มีเงินจะผ่อนคืน บางคนก็กู้ไปแต่เอาไปใช้ทำอย่างอื่น หรือแม้บางคนจะนำเงินไปสร้างส้วมจริง แต่เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็กลับไม่ยอมใช้ ยังคงเข้าไปถ่ายของเสียในป่า โดยชาวบ้านบอกว่าสะดวกกว่า และถ้าจะใช้ห้องส้วมก็ต้องออกไปตักน้ำมาเก็บไว้ ยิ่งลำบากกว่าเข้าไปเสียอีก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ในหมู่บ้านจะมีห้องส้วมก็เฉพาะหน่วยงานราชการที่ตั้งในหมู่บ้าน เช่น โรงเรียนบ้านจะต้อ มีที่บ้านผู้นำหมู่บ้าน และมีที่บ้านลูกบ้านบางคน แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านก็ยังคงเข้าไปถ่ายของเสียในป่าเช่นเดิม

นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยบ้านรวมมิตร ยังให้ข้อสังเกตอีกว่า โรคท้องร่วงเป็นโรคที่เกิดขึ้นเป็นประจำในชุมชนบ้านรวมมิตร ซึ่งในฤดูร้อนการระบาดของโรคจะยิ่งมีมากในกลุ่มผู้อพยพชาวเขา แต่ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านรวมมิตรไม่ป่วยด้วยโรคนี้ เพราะชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งเมื่อได้รับการส่งเสริมในเรื่องสุขภาพอนามัย และชาวกะเหรี่ยงจะต้องติดต่อกับนักท่องเที่ยวนเป็นประจำ จึงจำเป็นต้องดูแลสุขภาพชุมชนให้สะอาด ทุกครัวเรือนต้องมีส้วมซึมใช้ อีกทั้งยังต้องดูแลสุขภาพ เสื้อผ้า และบ้านเรือนให้สะอาดอยู่เสมอ ในขณะที่กลุ่มผู้อพยพชาวเขายังไม่ค่อยให้ความสำคัญเมื่อได้รับการส่งเสริมในเรื่องสุขภาพอนามัย เพราะเรื่องที่ส่งเสริมนั้นทำให้ผู้อพยพชาวเขาเกิดความไม่สะดวกและไม่เคยชิน จึงเกิดการระบาดของโรคท้องร่วงได้ง่าย ตารางที่ 4.5 จะแสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงที่มีจำนวนผู้ป่วยมากกว่าโรคอื่น สาเหตุหนึ่งก็มาจากการขับถ่ายและทานอาหารไม่ถูกสุขลักษณะของผู้อพยพ ส่วนโรคตาแดงที่เป็นอันดับรองลงมานั้น ก็มีสาเหตุมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพ ความสะอาดร่างกายและสภาพแวดล้อมของผู้อพยพนั่นเอง

ตารางที่ 4.5 แสดงสรุปจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคที่เฝ้าระวัง 5 อันดับแรก ปี 2542

ลำดับ	รายการโรค	จำนวนผู้ป่วย (คน)
1	โรคอุจจาระร่วง	39
2	โรคตาแดง	12
3	โรคคางทูม	2
4	โรคอีสุกอีใส	1
5	โรคปอดบวม	1

(สถานีอนามัยบ้านรวมมิตร, 2542)



ส่วนโรคอื่น ๆ ที่ชาวบ้านจะเป็นกันนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นไข้หวัดธรรมดา เมื่อมา รักษา ก็จะได้ยาพาราเซตามอลไปกิน จากข้อมูลและสถิติของสำนักสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย แต่ ในอดีตนั้นชาวบ้านจะเป็นไข้มาลาเรียกันมาก ทั้งในบ้านรวมมิตรและในกลุ่มบ้านบริวาร เพราะ ชาวบ้านอาศัยอยู่ในป่า ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงที่เป็นพาหะนำโรค ยิ่งในกลุ่มบ้านบริวารด้วยแล้ว มีผู้ป่วยที่เสียชีวิตด้วยไข้มาลาเรียหลายราย ต่อมา มีหน่วยงานเอกชนได้เข้ามารักษาผู้ป่วย กำจัด แหล่งเพาะพันธุ์ยุง และควบคุมการระบาดของโรค ไข้มาลาเรียอย่างได้ผล จึงทำให้ไข้มาลาเรียนี้ หดหายไปจากชุมชนไปนานแล้ว แต่จากการสำรวจครั้งล่าสุดของสถานีอนามัยบ้านรวมมิตรพบว่า ยังมีผู้ป่วยด้วยไข้มาลาเรียอยู่ในกลุ่มบ้านบริวาร ซึ่งคาดว่าเกิดจากการที่ผู้อพยพชาวเขาจากประเทศ พม่าได้นำโรคนี้อเข้ามาในหมู่บ้าน และได้ติดต่อไปยังคนในหมู่บ้านคนอื่น ๆ อีกทั้งยังติดต่อมาถึง ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านรวมมิตรด้วย จึงทำให้ทางสถานีอนามัยต้องส่งผู้ป่วยเหล่านี้เข้าไปรับการ รักษาที่โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ และยังมีผู้ป่วยโรคเท้าช้างอีก 1 คน ซึ่งเป็นผู้อพยพ ชาวเขาเช่นกัน โดยผู้ป่วยบอกว่าเข้าไปหาของป่า พอกลับออกมา ก็ป่วยเป็นโรคเท้าช้าง มีข้อสังเกต ว่าชาวบ้านคนอื่นก็เข้าไปหาของป่าเหมือนกันแต่ก็ไม่มีใครป่วยเป็นโรคเท้าช้าง แล้วป่าบริเวณนี้ก็ ไม่มียุงกันป้องกันด้วย จึงคาดว่าผู้ป่วยรายนี้จะเพิ่งจะอพยพมาจากประเทศพม่าและได้นำเอาโรค เท้าช้างมาด้วย ซึ่งก็ได้ส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ต่อไป

นอกจากนั้นผู้อพยพชาวเขาที่เป็นหญิงสาวบางคนจะเข้าไปทำงานในสถานเริงรมย์ หรือสถานบริการอื่น ๆ รวมทั้งพ่อบ้านและแม่บ้านชาวเขาที่เข้าไปทำงานในเมือง บางคนจะมี โอกาสได้รับโรคติดต่อร้ายแรงทางเพศสัมพันธ์ แล้วก็นำกลับมาแพร่ให้กับคนในชุมชน ทำให้ ปัญหาการแพร่กระจายของโรคติดต่อร้ายแรงทางเพศสัมพันธ์มีมากขึ้นในชุมชนและอาจนำกลับไป แพร่กระจายในเมืองได้อีก

และในขณะนี้กิจกรรมที่ทางสถานีอนามัยบ้านรวมมิตรกำลังดำเนินการอยู่ ก็คือ การ ควบคุมจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะชาวบ้านไม่มีการคุมกำเนิด โดยเฉพาะ กลุ่มผู้อพยพชาวเขาที่ยังคงนับถือผีอยู่ นั้นจะไม่มีการคุมกำเนิด เพราะถือว่าเป็นการฝืนธรรมชาติ และจะทำให้ผีลงโทษ อีกทั้งความต้องการแรงงานในการทำการเกษตร จึงทำให้จำนวนเด็กเกิดใหม่ ในแต่ละปีมีจำนวนมาก และเด็กก็มีโอกาสรอดสูงเพราะความเจริญทางการแพทย์ ผนวกกับ จำนวนผู้อพยพที่มีเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาและส่งผลกระทบต่อชุมชนรวมมิตร และชุมชนใกล้เคียงด้วย เพราะจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นได้ทำให้เกิดการขยายพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ ความสมดุลของระบบนิเวศ เกิดปัญหาของเด็กไร้สัญชาติที่มีพ่อแม่เป็นบุคคลไร้สัญชาติ เกิด ความขาดแคลนบริการทางสังคมที่รัฐมิให้เพราะ ไม่สามารถกระจายได้ทั่วถึง และยังมีปัญหาอื่น ๆ

ตามมากอีกมาก แม้ทางหน่วยงานสาธารณสุขจะไม่สามารถควบคุมจำนวนผู้อพยพที่หลังไหลเข้ามาได้ แต่ทางหน่วยงานก็ได้พยายามควบคุมจำนวนเด็กที่เกิดใหม่ ด้วยการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีการคุมกำเนิดโดยการให้ความรู้ที่ถูกต้องซึ่งให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากจำนวนประชากรที่มากขึ้น และแนะนำวิธีการคุมกำเนิดที่มีอยู่หลายวิธีด้วยกันแล้วแต่ว่าชาวบ้านจะเลือกวิธีไหน ไปปฏิบัติและที่สำคัญคือการตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอซึ่งก็ได้ทำให้การดำเนินงานให้ผลดีในระดับหนึ่ง

#### 4.3.2 ค่าใช้จ่ายในการให้บริการ

นอกจากนั้นกิจกรรมทางสาธารณสุขอื่น ๆ ที่มีให้กับชาวกะเหรี่ยงและกลุ่มผู้อพยพชาวเขาที่ยังมีอยู่ตลอดทั้งปี ทั้งการฉีดวัคซีนป้องกันโรค การตรวจโรค การดำเนินการป้องกันโรคที่จะระบาดขึ้นในแต่ละช่วง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้ค่าใช้จ่ายจำนวนไม่น้อยในการดำเนินงาน ในขณะที่รายรับที่ทางสถานอนามัยได้รับนั้นเป็นจำนวนเพียงน้อยนิดเมื่อเทียบกับรายจ่าย ส่วนใหญ่ทางสถานอนามัยจะจำหน่ายบัตรประกันสุขภาพให้กับชาวบ้าน โดยจำหน่ายบัตรละ 500 บาท ซึ่งบัตรนี้ 1 บัตร ใช้ได้ 4 คน ในระยะเวลา 1 ปี และก็จะยังมีเพียงชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านรวมมิตรเท่านั้นที่ซื้อไป บางคนที่มีบัตรบุคคลพื้นที่สูง ก็สามารถซื้อบัตรนี้แสดงเพื่อจะได้รับการฟรี แต่ในกลุ่มผู้อพยพจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีใครซื้อบัตรประกันสุขภาพเพราะไม่มีเงินซื้อ และก็ไม่มีการบุคคลพื้นที่สูงด้วย แต่ก็จะมาใช้บริการที่สถานอนามัยบ้านรวมมิตรทุกครั้งที่เจ็บป่วย ซึ่งบางครั้งผู้ป่วยก็จะให้ค่ายาบ้างเล็กน้อย เช่น 10 บาท 20 บาท เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่ไม่มีเงินจะให้ ซึ่งทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานอนามัยก็ให้การรักษาและให้ยาไปกินด้วยเพราะสงสาร แต่จากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งส่วนที่เป็นเด็กเกิดใหม่ในชุมชนและส่วนผู้อพยพชาวเขาที่ยังอพยพเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ได้ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานส่งเสริมสาธารณสุขและการรักษาพยาบาลของสถานอนามัยบ้านรวมมิตรนั้นมีจำนวนเงินเพิ่มขึ้นทุกปี ดังในตารางที่ 4.6 แสดงค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานส่งเสริมสาธารณสุขและการรักษาพยาบาลของสถานอนามัยบ้านรวมมิตร จะเห็นได้ว่ามีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทุกปี จากปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นปีแรกของการก่อตั้งสถานอนามัยแห่งนี้มีค่าใช้จ่ายเพียง 40,000 บาท แต่ในปี พ.ศ. 2541 เพิ่มมาเป็น 55,313 บาท และยิ่งในปี พ.ศ. 2542 ค่าใช้จ่ายเพิ่มมาเป็น 91,310 บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่เพิ่มขึ้นถึง 35,997 บาท จากเมื่อปี พ.ศ. 2541

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานส่งเสริมสาธารณสุขและการรักษาพยาบาล  
ระหว่างปี 2540 - 2542

ปี	จำนวนเงินค่าใช้จ่าย (บาท)
2540	40,000
2541	55,313
2542	91,310

(สถานีอนามัยบ้านรวมมิตร, 2542)

จากตารางแสดงค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของสถานีอนามัยบ้านรวมมิตรนั้น จะเห็นได้ว่า ในแต่ละปีนั้นจะมีค่าใช้จ่ายที่จะต้องเพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ ในอัตราที่มากตาม ซึ่งสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งประชากรที่เกิดขึ้นเองในชุมชนและประชากรที่อพยพเข้ามาตามแนวชายแดน โดยที่รัฐไม่สามารถควบคุมได้ และผลกระทบที่เกิดขึ้นทางสาธารณสุขเหล่านี้ก็ต้องตกเป็นภาระของรัฐไปในที่สุด

จากข้างต้นจะเห็นได้ถึงภาระของรัฐที่จะต้องให้การช่วยเหลือกลุ่มผู้อพยพเหล่านี้ ทั้งในเรื่องของการดำเนินงานด้านสาธารณสุขที่ต้องการให้การรักษาผู้ป่วย ฉีดวัคซีน ให้ความรู้ในการป้องกันโรค ตลอดจนค่าใช้จ่ายที่สูงสูญเสียไปจากการดำเนินงานส่งเสริมในเรื่องสุขภาพอนามัย สูญเสียจากการให้การรักษาผู้ป่วยที่เป็นผู้อพยพ และผู้อพยพบางคนยังได้ก่อให้เกิดการระบาดของโรคติดต่อขึ้นทั้งที่แพร่กระจายให้คนในชุมชนเองแล้ว ยังแพร่กระจายโรคมายังชุมชนใกล้เคียงและชุมชนเมืองด้วย ซึ่งภาวะของการกระจายของโรคก็จะต้องถูกควบคุมด้วยการดำเนินงานของหน่วยงานสาธารณสุข และก็ต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องนี้ไม่น้อยเลยทีเดียว